

Jorge Martí

Els viatgers de finals del segle XVIII i principis del XIX viatjaven pel plaer del viatge en si mateix. Alguns intentaren trobar-se a si mateixos recorrent el bressol de la nostra civilització occidental, Itàlia i Grècia; uns altres, com que cercaven fugir dels convencionalismes imposats per la naixent societat burgesa, varen explorar l'exotisme de l'Orient, Egipte, Turquia, el Marroc, etc.; alguns, fins i tot, es varen atrevir amb les terres incògnites

de l'Àfrica negra. A tots ells els sorprengué la troballa de gent i països radicalment diferents a l'Europa de la qual fugien. Al viatger del segle XX, això li ha estat negat. Per molt lluny que anem, per molt incògnita que sigui la terra on hem decidit encaminar les nostres passes, no trobarem cap paisatge, urbà o natural, completament desconegut. I el responsable, en bona part, és el cine. Per exemple, jo no he estat mai a Nova York, però si ara mateix em trobés al mig de la Cinquena Avinguda i davant meu s'aturés un taxi groc, no crec que tardàs ni cinc segons a endevinar on sóc - fins i tot imagino que a la ràdio del taxi es podria sentir la *Rhapsody in blue* de George Gershwin, o fins i tot aquella versió de New York, New York interpretada per Frank Sinatra; perdoneu-me, són vel·leïtats de cinèfil que imagina la vida rubricada sempre amb una bona banda sonora. El mateix podria dir de San Francisco i de tantes altres ciutats on mai no he viatjat, però que el cine m'ha permès conèixer sen-

se moure'm de casa. Això enriqueix l'abast del nostre coneixement. També és cert que minva la nostra capacitat de sorpresa.

Si hi ha una pel·lícula que hagi mitificat la ciutat de San Francisco, aquesta és sens dubte *Vértigo* (*De entre los muertos*) (1958) d'Alfred Hitchcock. És cert que aquest film de passions amoroses inconfessables, de necrofilia i d'obsessions malaltisses podria haver estat rodat a qualsevol altra ciutat del món. Però el fet és que els escenaris de la ciutat, -el Golden Gate, els inversemblants pendents dels seus carrers, els pocs edificis d'època que han sobreviscut els diferents terratrèmols que ha sofert la ciutat, com, per exemple, la mansió en què va emboir i es va suïcidar Carlota Valdés, la dona que Scotty (James Stewart) arriba a creure que ha pres possessió de la ment de Madeleine (Kim Novak), etc. - estan indissolublement lligats als esdeveniments d'aquest híbrid de drama psicològic i thriller que és *Vértigo*.

Vértigo està dividida en dues parts ben diferents. El mateix Hitchcock ho assenyala a la famosa entrevista que li va fer François Truffaut: "La primera part arriba fins a la mort de Madeleine, i la seva caiguda des de l'alt del campanar, i la segona comença quan l'heroi troba la noia morena, Judy, que s'assembla a Madeleine". Sembla que al llibre original, en què es basa la pel·lícula, obra del tandem Boileau i Narcejac, la història acabava amb amb una sorpresa final: fins al darrer moment, ni Scotty ni el lector endivinaven que Judy i Madeleine eren la mateixa persona. A la versió de Hitchcock, molt més arriscada i, de fet, molt més encertada, el públic descobreix l'engany molt abans que el protagonista. El suspens, d'aquesta forma, se sosté sobre la interrogació ¿com reaccionarà Scotty quan descobreixi l'engany? El tràgic final del film, la segona i definitiva mort de Judy-Madeleine, és perfectament coherent amb la impossibilitat de l'amor entre els dos protagonistes. De fet, el que Scotty sent per Madeleine no és amor, sinó una obsessió malaltissa que l'empeny, sense remissió, a la bogeria. Tota la història està construï-

da com un laberint que angoixa l'espectador i els protagonistes, del qual hom no pot sortir ben parat.

Vértigo és una de les pel·lícules de Hitchcock que més ha influït en el cine de suspens posterior. Brian de Palma, un d'aquests deixebles mimètics que, amb el temps, surten a tots els mestres, intenta, amb molt ofici però poca originalitat, imitar la construcció cinematogràfica de *Vértigo* a moltes escenes dels seus films, com ara *Vestida para matar* o *Doble cuerpo*. Per la seva part, l'alemany Wolfgang Petersen va dirigir, fa uns quatre o cinc anys, *La noche de los cristales rotos*, un thriller digne i sense pretensions, ambientat també a San Francisco. En el film de Petersen, tot està subordinat a una sorpresa final. Quan ja la coneixem, és difícil tornar a veure la pel·lícula amb interès, cosa que no passa a *Vértigo*, en què la història s'aguanta per si mateixa, sense necessitat d'efectismes argumentals.

San Francisco sempre ha tingut, com Nova Orleans, fama de ser una ciutat bohèmia, amb una mentalitat oberta i festiva, però també pervertida. Aquesta imatge està perfectament recreada a dos films molt diferents. Per una banda, *San Francisco*, de V. S. Van Dyke, pel·lícula rodada els anys 30 i que recorda el terratrèmol de 1908 que va deixar pràcticament destruïda la ciutat. A *San Francisco*, Clark Gable interpreta un dels tipus que el varen fer cèlebre, el d'home dur, individualista i seductor, aparentment egoista però, en el fons, amb un cor d'or; els diàlegs, escrits per Anita Loos, mitifiquen una imatge del vell San Francisco que desapareixerà després del terratrèmol. Per l'altra, *El mundo en sus manos* (1951), de Raoul Walsh, un film d'aventures prou remarcable interpretat per Gregory Peck i Anthony Quinn. Encara que la major part de l'acció transcorre a les illes Aleutianes i a Alaska, a l'època en què aquesta pertanyia a Rússia, els primers vint minuts de la pel·lícula ens descriuen un San Francisco portuari i de costums dissipats, una ciutat ara ja desapareguda i de la qual solament en queda el record. □